

998. Skällerö (Marielund), Funbo sn.

Pl. 43.

Litteratur: B 545, L 308, 311. J. Bureus, Fa 6 s. 186 n:r 104 (Rhezeliu), Monumenta Sveo-Gothica hactenus exsculpta, 2 uppl. (1650-t.), n:r 49, Fa 5 n:r 130, Fa 1 s. 32; J. Rhezelius, F c 6 (Monumenta Uplandica) s. 33, 34 (utg. i UFT h. 30, 1915), F 11 n:r 103 b (mellan bl. 102 och 103), F m 18 n:r 28, R 550 (UUB) n:r 8; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 155; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 95; F. Burman i Nova Acta Reg. Societatis Scientiarum Upsaliensis Vol. 5 (1792), s. 303; R. Dybeck, Svenska runurkunder 2 (1857), s. 17; UFT h. 3 (1873), s. 40, 41; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 31.

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckningar (i F c 6, F 11 och R 550); Bureus, träsnitt (i Mon. Sveo-Gothica); osign. träsnitt i Peringskiölds Monumenta och B 545.

Övre delen av runstenen ligger i Marielunds park, 75 m. Ö om slottet, vid en liten väg.

Runstenen omtalas första gången av Joh. Rhezelius, i hans reseanteckningar från 1635 (F c 6). Den var redan då sönderslagen i två, ungefär lika stora delar. Toppstycket fanns »Widh Lund i stenhusmuren på södher sijdhan . . . inmurat i muren samstädz. makan mot det stycket som näst föl. afrijt [d. v. s. som närmast härefter är avritat] 24 Sept.» Fotstycket låg ett stycke därifrån »Widh Skälre, på lundz hergårdz ägor nordan gården, och sunan Skälre by. hos sin arfgrifft. NB. Många griffter alstedz omkring. ligge detta stycket af for^{ne} sten. afritat 24 Sept.» Renritningen (i R 550 och F m 18) har överskriften: »På Lundh gårdh i Stenhusmurn», vartill fogas följande anteckning: »Danne sten hafuer stådt på Skälre gårde sunnan byn på huilken platz ännu fins dät ene stycket som 1. påstår [d. v. s. förra delen av inskriften], wid sin gamble grifft eler högh, och hafuer skrifften wänt sigh södher. Det stycket Num. 2 påstår [d. v. s. senare delen av inskriften], är inmurat i Lundz gamble stenhusmur, huilken gård hafuer fordom waret Biskopzsäte. Widh dene sten äre många store högar och griffter. Vti en af bet^e högar hafuer Wälb. Hans Forbus låtet gräfua en Warghrop, huarest hafuer warit en graf murat mz gråsten 1 stor famn lång och bredh. Der uthi en leerkista. Vti henne et Swärd och sporrar dem han ännu hafuer i forwaring. Klingan war förskemd aldeles men fästet syntes amlerat och förgylt.» Det är sålunda tydligt, att runstenen har stått inom ett gravfält S om Skällerö och N om Lund (nuv. Marielund), på mark

Fig. 144. U 998. Skällerö (Marielund), Funbo sn.
Efter teckning av Rhezelius (F c 6).

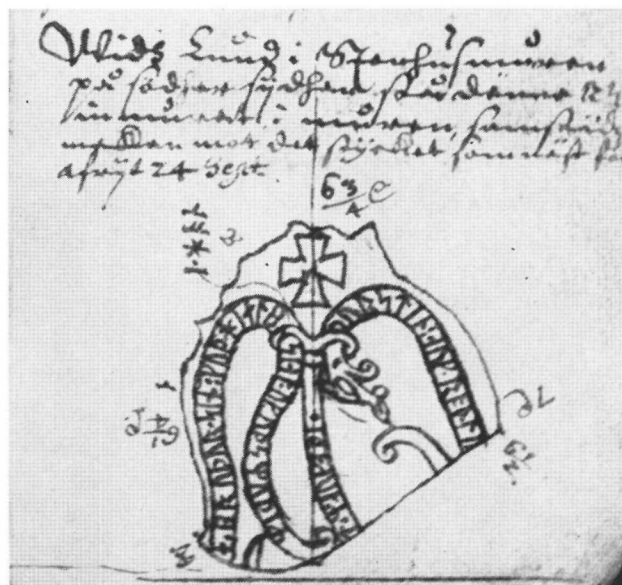

Fig. 145. U 998. Skällerö (Marielund), Funbo sn.
Efter teckning av Rhezelius (F c 6).

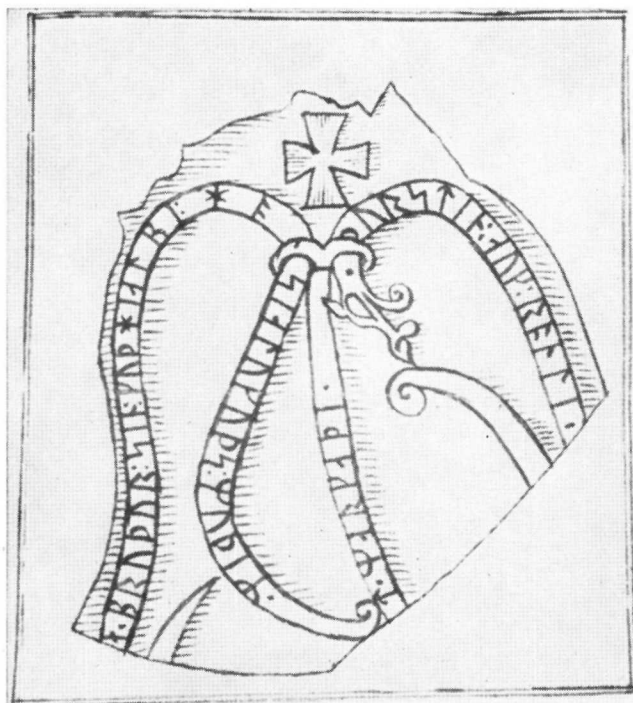

Fig. 146. U 998. Skällerö (Marielund), Funbo sn.
Efter teckning av Rhezelius (F 11).

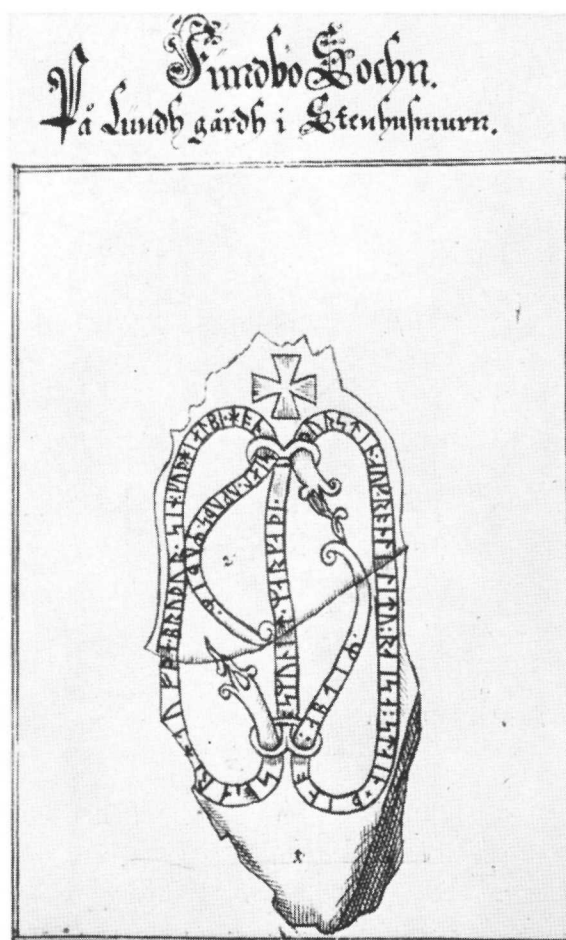

Fig. 147. U 998. Skällerö (Marielund), Funbo sn.
Efter teckning av Rhezelius (R 550).

som har hört till Skällerö. Skällerö är numera obebyggt och inlagt under Marielund; det var beläget drygt 1 km NV om Marielund invid vägen Lagga—Funbo. Fotstycket av runstenen fanns ännu kvar där på den ursprungliga platsen, men toppstycket hade blivit bortfört och inmurat i »Lundz gamle stenhusmur.» Överste Jakob Forbes († 1656) var vid denna tid ägare av Lund. — F a 5: »Lund i muren.» F. Burman (1792): »Villa Lund in muro.» — I ett supplement 1677 till ransakningarna meddelar länsmanen And. Pehrsson Rox, att det finnes vid »Skälleröö 1 Runesteen som om kull ligger, länhsmanen är befalt den samma at låta opreesa.» Toppstycket i stenhusmuren omtalas icke; det finnes icke heller i Peringskiölds *Monumenta*. Däremot ingår där ett osignerat träsnitt med påskriften: »Skälleröö» (B 545 och L 311: »Skälleröö»). Också den förteckning över »Uplands Runestendar», som ingår i bd 1 av Peringskiölds *Monumenta* (n:r 28), känner endast till »Skelleröö fragm. 1 st». — O. Celsius har endast sökt efter stenen i stenhusmuren, efter Rhezelius anvisning, utan att finna den: »Thenna stenen finnes eij mehr, sedan nya huset är upmurat.» — De båda stenhälfternas senare öden äro okända. Dybeck har inga uppgifter, icke heller *UFT*. I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Rånäs» (1868) omnämnas båda som förkomna: den ena delen (L 311) »NW om Marielund, der Skällerö by stått, saknas», den andra (L 308) »i stenfoten midt bak på Marielunds herrgård, ej synlig, emedan den är öfverrappad.» Fotstycket, som på 1600-talet fanns vid Skällerö, är fortfarande försvunnet. Toppstycket,

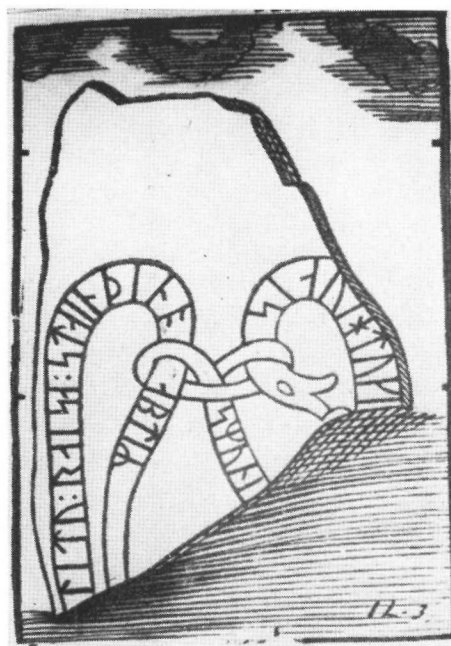

Fig. 148. U 998. Skällerö (Marielund), Funbo sn. Efter B 545.

som Celsius förgäves sökte, har däremot kommit till rätta; enligt uppgift skulle det ha påträffats i en vägtrumma och år 1917 ha forslats till sin nuvarande plats i parken.

Ljusgrå, grovkornig granit. Det bevarade toppstyckets storlek: höjd (på v. sidan) 1 m., bredd 0,93 m.; fotstyckets storlek (enligt B 545) höjd (på h. sidan) omkr. 1,30 m., bredd omkr. 0,90 m. Hela stenens höjd kan beräknas till 1,80—1,90 m. Ytan är slät och jämn. Ristningen är djupt huggen och väl bevarad. Stenens färg med vita och svarta fläckar gör den relativt svårläst. Överallt är dock läsningen säker.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter Rhezelius):

purstin : auk ronti : [litu : raisa : stæin þino : abtir s - ar - haufþ] a : brupur sin : kup hialpi

honsalukups mupir

[osmun]rt : markapi

Þorstæinn ok Randi letu ræisa stæin þenna æptir Svarthauþða, broður sinn. Guð hialpi hans salu ok Guðs modir. Asmundr markapi.

»Torsten och Rande läto resa denna sten efter Svarthövde, sin broder. Gud och Guds moder hjälpe hans själ. Asmund ristade.»

Till läsningen: Intet sk framför 1 þ eller efter 83 a, 97 i. Sk efter 7 n är tydligt, två små lodräta streck. Intet sk efter 10 k. Alla runorna i namnet 11—15 **ronti** äro fullt säkra. V. bst. i **t** ej lika stor som den högra, men dock fullt säker. Efter 15 i ett kort streck, sannolikt nedre delen av ett sk. 49 **a** tydligt. Intet sk efter 55 **r**, 61 **þ**, 67 **i**, 78 **s**. Efter 69 **o** korsas runslingan av ett band; på dettas övre konturlinje kännas en kort **n**-bst, som förefaller huggen. Den är dock ej fullt säker. På h. sidan tjänar motsvarande linje som hst i runan 1 **þ**. 73 **i** tydligt, icke **t**. Ovanför nedre kanten av stenen synes bst till 89 **r**.

Rhezeliuss, F c 6: 14 l; efter 29 n ett x, vilket förefaller osannolikt; 36 t har bst endast t. v. Övre delen av r. 40 är skadad; Rhezelius anger hela hst och nedre delen av bst. Fr. o. m. 42 r t. o. m. 45 a är stenkanten avslagen och runorna 42—45 upptill skadade. Av r. 43 finns endast nedre delen av en hst i behåll; av 44 h även de båda nedre bst, av 45 a även bst. 68—73 **honsial**: Bst i 84 o äro ansatta på en korsande bandslinga. Bst i 89 r saknas. Efter 97 i sk. — B 545: Intet sk framför 34 a. 39—48 **s - au - htuki**. 84—89 **osmun -**. — Liljegren upptar inskriften dubbelt, dels (L 308) fullständigt efter Rhezelius, dels (L 311) efter B 545.

Då intet skiljetecken finnes efter 10 k, skulle andra namnet kunna vara **ronti** eller **kroniti**. Ett namn *Randi* förekommer i ännu en uppländsk runinskrift: L 140 Nyvla, Bälänge sn. Några medeltida belägg äro ej kända av Lundgren och Brate, som emellertid förmoda, att namnet *Rande* ingår i ortnamnet Ransta i Uppland och Västmanland. Det förmodas vara identiskt med isl. *Randvér*, som emellertid (enligt Lind) endast förekommer på några sagogestalter men icke är säkert styrkt som namn på någon verklig person. *Randi* skulle också kunna vara kortnamn till sådana tvåledade namn som *Randulfr* och *Randviðr*. — Om namnet *Svarthauði* se U 52.

999. Åkerby, Funbo sn.

Pl. 42.

Litteratur: B 549, L 303, D 1: 251. J. Bureus, Fa 6 s. 50 n:r 46 (Bureus' egen uppteckning), s. 185 n:r 98 (Rhezeliuss), Fa 5 n:r 133, Fa 1 s. 33; J. Rhezelius, F c 6 (Monumenta Uplandica), s. 23 (utg. i UFT h. 30, 1915), F m 18 n:r 28, R 550 (UUB) n:r 6; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 150; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 93; N. R. Broeman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 235; R. Dybeck, Reseberättelse 1864 och 1866 (ATA); UFT h. 3 (1873), s. 39; O. v. Friesen, Upplands runstenar (1913), s. 48, Bynamn på de uppländska runstenarna (i: Namn och bygd 18, 1930), s. 106, Anteckningar (UUB).

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckningar (F c 6, F m 18 och R 550); Bureus, kopparstick (F f 6 n:r 61 a); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 549); Dybeck (D 1: 251); v. Friesen, foto 1906 (UUB; reprod. i »Namn och bygd» 1930).

Runstenen står i åkern 300 m. NÖ om Åkerby, 25 m. SÖ om vägen Åkerby—Halmby, 40 m. SV om Halmbyån och 55 m. S om vägbron över ån. Ristningen vetter åt NV, d. v. s. mot vägen. — Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Upsala.»

Inskriften var känd redan av Bureus och finnes upptagen i hans samlingar. Stenen stod »vidh Åkerby i Funbo» (Fa 6), »Åkerby» (Fa 5). Enligt Rhezelius (Fa 6) »Melan Åkerby och Almby» (Fa 6), »Widh ån millan Åkerby och Almby står dene sten lutat, wänder sigh wester» (F c 6), »Emelan Åkerby och Almby, widh åhn. Denne Stenen wänder sigh medh Skrifften wäster vth. Om huilken ingen wet något berätta» (R 550, F m 18). — Träsnittet i Peringskiölds Monumenta har påskriften: »Åkerby gärde i Funbo sochn» (B 549 och L 303: »Åkerby gärde»). — Celsius har sannolikt icke själv granskat inskriften. — Dybeck har i sin reseberättelse 1864 antecknat: »Åkerbystenen låg midt i en hveteåker, djupt sunken i jorden. Han blottades och afritades, äfvensom anstalt fogades till hans resning sedan åkern blifvit afbergad. På en oupptagen höjd i närheten äro två bautastenar och några ättehögar.» Och i reseberättelsen 1866: »Jag begaf mig nu, liksom i fjor, först till Åkerby i Funbo socken, der den märklige runstenen, hvilken legat på en åker i byns norra gärde, restes. Kring honom utstakades en rund plats, som hädanefter icke kommer att besås. Ättehögarne och bautastenarne å Murkbacken i närheten eftersågos.» *Sverikes runurkunder* (1866): »Stenen står på Åkerby gärde, icke långt från så kallade Källarbacken.» Beskrivningen till Geologiska kartbladet »Upsala» (1869): »mellan Åkerby och Halmby». — Stenen, som hade sjunkit rätt djupt ned i leran, restes ånyo 1950.

Grå granit, med något rödaktiga inslag. Höjd (över markytan) 2,38 m., bredd över mitten 0,65 m. Stenen har i genomskärning formen av en nästan liksidig triangel: vänstra sidoplanet